Migraties heen en weer tussen Brussel en het Pajottenland (15de-17de eeuw)

Uit verschillende oude bronnen die voor de families De Dobbeleer werden geraadpleegd, blijkt een grote aantrekkingskracht te bestaan tussen de stad Brussel en het nabijgelegen Pajottenland. Al vroeg in de 15de eeuw worden te Brussel De Dobbeleers vermeld als steenhouwer of wolwever.[1]

In de tweede helft van de 15de eeuw vertoeven hun nakomelingen in Asse en omgeving.[2] Vanaf het begin van de 16de eeuw worden De Dobbeleer's aangetroffen in de Brusselse poorterslijsten[3]: Henricus fs Gillis (1518-1519), Zeger fs Gillis[4] (1527-28) en Henricus fs Henricus (1528). De eerste twee zijn wellicht broers, de laatste moet een neef zijn.

Een derde broer Arnoldus van Henricus en Zeger wordt rond 1542 poorter van Antwerpen, in de jaren 1560 zullen zonen van Henricus en Zeger hun oom ook naar Antwerpen volgen.

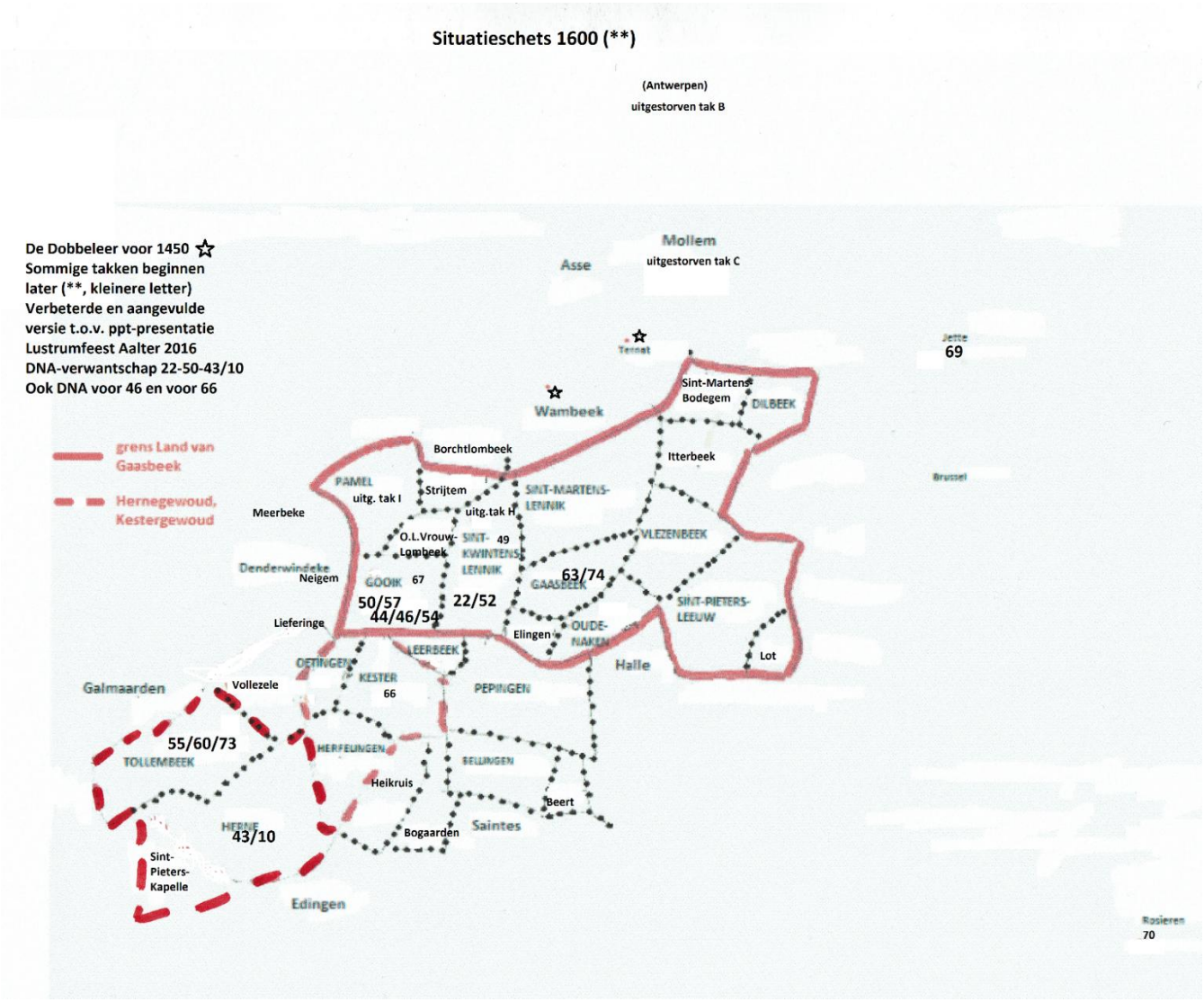
Nog oude Brusselse poorters zijn Egidius (1512-1513) en Paschasius (1516-1517). Op deze laatste naam na, worden alle De Dobbeleers als Brusselse poorter aangeduid als natuurlijke of onwettige zonen. Vermoedelijk hebben Egidius (1512-1513) en Paschasius (1516-1517) een nauwe familierelatie met de andere naamgenoten die dan in Brussel vertoeven:

Jan (generatie V) met als zonen:

- Dierick (Asse, generatie VI)
- Gillis, met zonen Henricus (1518-1519), Zeger (1527-1528) en Arnoldus
- Henricus, met zoon Henricus (1528)
- Gillis (1512-1513) en Paschasius (1516-1517) zijn dan wellicht ook broers of neven van de andere drie Brusselse poorters.

We baseren ons voor deze hypothese op het steeds terugkeren van dezelfde voornamen en het migreren in dezelfde periode. Over het waarom van dit migreren van Asse naar Brussel in het begin van de 16de eeuw, tasten we nog in het duister. Vermoedelijk hebben economische motieven hierbij een rol gespeeld, waarbij in gezinnen met verschillende zonen dit fenomeen al vlugger voorkwam. Ook hun voorouders twee generaties eerder, hadden al banden met de stad.

[1] www.dobbel-beker.be, stamboomtak 44/46/54, generaties III (Joannes) en IV (Egidius). Zij stammen af van een Jan De Dobbelere, die als meisenier van de hertogin van Brabant in 1389 genoemd wordt in Ternat. Ternat is gelegen iets ten oosten van de oude weg tussen Asse en Kester. Asse zelf is ten noordwesten van Brussel gelegen, op ongeveer 12 km afstand.
[2] Generaties V (Joannes) en VI (Dierick).
[3] J. Caluwaerts, Poortersboeken Brussel.
[4] We vermelden hier de namen zoals ze in de poortersboeken genoteerd staan. In de namenlijsten van De Dobbel-Beker vindt men ze meestal terug onder hun Latijnse voornaam, bv. Egidius, Segerius, …

Overzichtskaart met ligging Asse; Wambeek en Ternat t.o.v. Brussel (e.c.)

De oudste generaties (I, II, ook V en VI) verblijven tijdelijk in het kerngebied Asse-Wambeek-Ternat. De eerste migratiegolf naar Brussel gebeurt al bij de tussengeneraties III en IV. Ook later zullen nazaten van deze familie naar de hoofdstad trekken of terugkeren naar het Pajottenland. Sommigen behouden er het contact om er nog erfgronden te verkopen.

Wijnhandelaar Dierick de Dobbeler (poorter 1565)

Een gelijknamige nazaat van Dierick (Asse, generatie VI) wordt poorter van Brussel in 1565. Zijn broers blijven in het Pajottenland wonen. Ten tijde van de bijna gelukte protestantse Reformatie klom hij op tot raadsheer van Brussel. Toen het Spaanse katholieke gezag weer de bovenhand kreeg, week hij met zijn hele gezin uit naar het Duitse Hamburg, waarschijnlijk eerst via Londen. Zijn Duitse nazaten leven er nog verder onder de naam von Dobbler.[5]

Een weer gelijknamige zoon van Dierick de Dobbeleer huwt te Hamburg in 1599 met Johanna van der Meeren. Haar ouders waren al in 1567 vanuit Antwerpen naar Londen gevlucht. Later keerden ze

[5] Ook in Antwerpen zouden rond die periode alle poortersfamilies De Dobbeleer van het toneel verdwijnen. Het is nog onduidelijk waarheen zij gemigreerd zijn. De Brusselse wijnhandelaar was Dierick De Dobbeleer, gehuwd met Barbara de Kempeneer met wie hij negen kinderen zou krijgen.

terug naar Antwerpen en nadat de stad in 1585 opnieuw bedreigd werd, nam Philippus van der Meeren, Johanna's vader, de vlucht naar Hamburg.

In 1629 verkopen de kinderen van wijlen Arnoldus (*Aerts*) De Dobbeleer gronden te Sint-Kwintens-Lennik aan hun *oom en moeye*, dit zijn Jan De Dobbeleer en *Berteline* Vanderkelen.[6] Deze Arnoldus was een zoon van Judocus, een broer van wijnhandelaar Dierick.

Dus Judocus De Dobbeleer met zonen:

- Arnoldus (Aerts)
- Joannes X Berteline Vanderkelen, met zoon Cornelius (poorter 1627-1628)

Het migreren naar Brussel blijft in het bloed zitten van de familie. Cornelius (°1602), de zoon van Joannes en Berteline Vanderkelen wordt in een akte uit 1661 te Gooik als *ingesetene poorter* genoemd. Hij huwt in Brussel in 1627 en sticht er een gezin. Een broer van Cornelius zal dan wat later weer naar Mechelen trekken.[7] Cornelius zelf verschijnt nog een aantal keren in de schepenbrieven van Gooik wanneer hij er gronden verkoopt.[8]

Niclaes De Dobbeleer, °Gooik, fs +Dierick, wordt poorter in 1575. Na vergelijking met gegevens van de grote stamboom De Dobbeleer uit het Pajottenland, blijkt het hier wellicht te gaan om een zoon van Dierick en Catharina Eylenbosch. Niclaes en wijnhandelaar Dierick waren dan neven van elkaar. Deze Niclaes huwt een aantal keren te Brussel tussen 1589 en 1593. Ook hij wordt een aantal keren vermeld in de goedenissen van Sint-Kwintens-Lennik bij verkopen.[9]

Kort na deze Niclaes wordt er in de poortersboeken 1582-1582 nog een Peeter fs +Jan ingeschreven. Mogelijk is deze verwant aan Niclaes.

De zoektocht naar Paschasius De Dobbeleer

Tak 22/52 van De Dobbel-Beker begint met een zekere Paschasius of *Passchier* die geboren is voor 1545. Hij huwt twee maal te Sint-Kwintens-Lennik. Een zoon Gillis van hem wordt meissenier van Grimbergen en krijgt dit statuut via de familie van zijn moeder. Samen met zijn zussen Elisabeth en Guillelma wordt hij ook een aantal keer in de goedenissen van Sint-Kwintens-Lennik vermeld bij transacties van goederen.[10]

Passchier's weduwe Anna Wouters zal na de dood van haar man een nieuwe woonst betrekken. Zij verkoopt eerst een erfdeel te Sint-Martens-Lennik dat grenst aan Jan Goossens X Gertrudis Ophalfens.[11] Passchier moet nog een broer Ingel De Dobbeleer gehad hebben. Er is tot nu toe geen

---

[6] Zie Goedenissen van Sint-Kwintens-Lennik, www.stap-brug.be.

[7] Jacobus De Dobbeleer gehuwd met Maria Bernaerts. Een centrale figuur bij het ontrafelen van familierelaties was hier Berteline Vanderkelen, die te Gooik in de doopregisters van haar kinderen foutief getranscribeerd werd als Jacobina/Carolina. Zij zal later te Brussel optreden als doopmeter bij een kind van haar zoon Cornelius en in Mechelen bij een kind van haar zoon Jacobus.

[8] Schepenbrieven Gooik, nr. 3406 (1647-59), f° 79, dd 11.2.1648, verkoop aan Wauter Goossens X Juliana de Ro van land *op den Meulencautere*, f° 81 verkoop aan hendrick de troyer X juliana van … *heeft den voorschr. Cornelius de dobbelaer vuyt crachte der voorschr. procuratie … over momboire der stadt Brussele … behaeghen der wethouders der selve stadt opgedraeghen …*

[9] Goedenissen Sint-Kwintens-Lennik, f° 101r. Niclaes en zijn vrouw Joanna Bogaers kopen een rente (1598). De familie van Joanna Bogaers blijkt van Sint-Martens-Lennik afkomstig te zijn, zij wordt er als erfgename genoemd (f° 1063v).

[10] Zie Uit de goedenissen van Sint-Kwintens-Lennik, 2023, www.stap-brug.be. Ook R. M. Jammart, Sint-Kwintens-Lennik, Sint-Martens-Lennik, 2020.

[11] R.M. Jammart, f° 342r (1587).

enkel verband te leggen met een van de andere stamboomtakken in het Pajottenland. Het lijkt er dus op dat hij van elders afkomstig moet zijn en hier in Sint-Kwintens-Lennik is ingeweken.

Opvallend is de eerder vermelde Paschasius die te Brussel in 1516-1517 het poorterschap verwerft en een nauwe familierelatie moet hebben gehad met naamgenoten van tak 44/46/54. We vermoeden dat gezien de toch zeldzame voornaam Paschasius[12], deze poorter de (groot)vader van de gelijknamige stamvader van tak 22/52 moet zijn geweest. Deze laatste is dan wellicht weer een aantal generaties na de eerste migratie naar Brussel (1516) teruggekeerd naar het Pajottenland, net zoals zijn voorouders in het verleden dit nog al hadden gedaan.

Wanneer in 1587 weduwe Anna Wouters erfgronden van haar te Sint-Martens-Lennik verkoopt aan Jan Goossens, zoon van Zeger Goossens en Barbara De Dobbeleer, wordt vermeld dat de gronden van koper en verkoper naast elkaar liggen. Bij dergelijke vaststellingen in de archieven, en wanneer het over eenzelfde familienaam gaat, kan vaak een verwantschap vermoed worden. De erfgronden waarvan sprake lag '*tover Alsinghen*, dit was het pachtgoed dat toen al een tijdje in beheer was van de familie Goossens.

Langs de ene kant waren de verkopers telgen van de familie Wouters, langs de andere kant waren de kopers telgen van de familie Goossens. Beide families waren aangetrouwd met een De Dobbeleer. Het lijkt er op dat ze elkaar kenden als naaste buren, maar ook als familieleden. Barbara De Dobbeleer (X Zeger Goossens) was een kleindochter van Dierick (Asse).[13] Passchasius was de vermoedelijke (klein)zoon van de gelijknamige Brusselse poorter (1516-1517). Ze waren dus inderdaad familieverwanten.

Bij een eerder DNA-onderzoeksproject van Familiekunde Vlaanderen namen een tiental nazaten deel van families (De) Dobbeleer/Dobbelaer of andere variaties van de familienaam. Hieruit kon alvast een niet overeenkomende DNA-identificatie worden afgeleid voor tak 22/52 (Passchier) en de grote stamboomtak 44/46/54 (o.a. wijnhandelaar Dierick).[14]

Dat er nu toch een verwantschap zou opduiken moet dan te verklaren zijn door het binnensluipen van 'koekoekseieren' in de lange stamlijn van De Dobbeleer. Het was al eerder opgevallen dat verschillende van de eerste Brusselse poorters uit het begin van de 16de eeuw in de poortersboeken als natuurlijke zonen werden bestempeld. M.a.w. zij waren onwettige kinderen uit een relatie van een De Dobbeleer met een onbekende vrouw. Zou dit dan ook kunnen betekenen dat ook het omgekeerde kon gebeuren, namelijk dat bv. de moeder van Paschasius (poorter 1516) of van Dierick (Asse) een slippertje had gemaakt met een onbekende man, waarbij het kind wel de familienaam De Dobbeleer kreeg?

Joannes De Dobbeleer in Gooik en Gaasbeek

Een tijdgenoot van Paschasius De Dobbeleer was Joannes De Dobbeleer (Jan de oude, °voor 1552), stamvader van tak 50/57. Hij woonde met zijn gezin in Gooik en deed in 1597 een aanvraag om

---

[12] Het herhalen van voornamen over generaties heen kon eerder ook al worden vastgesteld bij o.a. Gillis, Zeger, Henricus, Dierick.

[13] Barbara De Dobbeleer (X Zeger Goossens) was tot voor kort ook op de website van De Dobbel-Beker verkeerd aangeduid als een dochter van Judocus X Joanna Van Winterbeke. Uit andere archiefstukken wordt o.a. vermeld dat Zeger Goossens de voogd is van de weeskinderen van Jan fs Peeters, gehuwd met Beatrijs de Beys. Zie De schepengriffie van Asse, www.stap-brug.be.

[14] Tak 22/52 is genetisch wel verwant met takken 43/10 (Herne als bakermat) en 50/57 (Gooik als bakermat). Het is opvallend dat er ook in deze 3 takken later door migratie een omvangrijk nageslacht ontstaat in Antwerpen en in het nabijgelegen Waasland.

meissenier te worden. Een zoon van hem trouwde met Anna Goossens, een kleindochter van Zeger Goossens en Barbara De Dobbeleer.

Ook over deze Joannes tasten we in het duister over zijn herkomst. Op basis van het hier al vermelde DNA-onderzoek moet hij wel verwant zijn aan de familie van Paschasius De Dobbeleer.

Gezien er in de directe omgeving van Gooik niet direct verwanten van deze Joannes opduiken, kunnen we aannemen dat ook hij van elders afkomstig moet zijn. De kans is reëel dat ook in dit geval naar Brussel moet gekeken worden.

Een andere Joannes De Dobbeleer (°voor 1610, stamvader van tak 63/74) vertoeft met zijn gezin in Gaasbeek. Hij was in 1627 gehuwd in Sint-Pieters-Leeuw met Barbara Walravens. Twee zonen van hem dragen de namen Nicolaus en Henricus.

Opvallend hierbij is dat er zich begin 17de eeuw een korte migratiegolf naar Brussel voordeed waarbij volgende De Dobbeleer's er het poorterschap aanvragen:

- *Hans*, 1602-1603
- *Niclaes*, 1604-1605
- *Hendrick*, 1608-1609

Zoals al vaak waargenomen, volgen er ook hier kort na hun vestiging in de stad een aantal kinderen:

- Joannes, °Sint-Géry 8.1.1604, fs Joannes en Margaretha Wits (peter=Joannes de Grave, meter=Catharina Wits)
- Petrus,°Sint-Goedele 2.3.1608, fs Nicolaus en Joanna Clasens (peter=Petrus Dr…, meter= Elisabeth Van …)
- Herman, °Sint-Goedele 24.11.1613, fs Henricus en Maria van der Guecht (peter=Judocus de Gruijter, meter=Margaretha Vanderguecht).

Er konden geen andere kinderen van deze ouderparen worden terug gevonden. Vermoedelijk zijn Joannes, Nicolaus en Henricus broers die in dezelfde periode weer het poorterschap aanvragen. Hun vader moet dan van buiten Brussel afkomstig zijn. Het lijkt er op dat hun poorterschap niet lang geduurd heeft, en dat ze dus de stad terug verlaten hebben. Komt Joannes (°1604) in aanmerking als de stamvader van tak 73/74? Bij zijn kinderen worden in Gaasbeek als doopgetuigen in elk geval een Henricus en een Nicolaus De Dobbeleer vermeld.

Nog andere Brusselse poorters

Vanaf het midden van de 16de eeuw is er nog een migratiegolf van De Dobbeleer's:

- *Lauwerys*, 1540-1541
- *Johannes*, 1550-1551
- Paulus, 1551-1552
- Petrus, 1551-1552
- *Cornelis*, 1564-1565

Mogelijk is er hier weer een verwantschap vast te stellen.

In 1650 wordt Joannes De Dobbeleer (°voor 1611) poorter van Brussel. Hij is wever van beroep en al sinds 1636 actief als portier van het *Duchthuys* aldaar.[15] In 1639 huwde hij een eerste keer met Magdalena Martijns, waarvan vier kinderen. In 1643 huwt hij een tweede keer met Jacoba de Hoey, waarvan twee kinderen. Over zijn herkomst is verder niks bekend, zijn vader en ook hijzelf moeten dan van elders afkomstig zijn.

Nog een typisch voorbeeld van een heen en weer migratie tussen Brussel en de regio er rond, vindt men voor de familie De Dobbeleer uit het land van Jette (stamboom 69).

In 1648 vraagt bakker Norbertus De Dobbeleer het poorterschap aan. Hij verklaart hierbij dat *sijne ouders ende voorouders*, met andere woorden zijn vader Cornelius (X Maria Dralants), terug een tijd in het land van Jette vertoefden waar hun kinderen werden geboren. De voorouders van Norbertus verbleven blijkbaar al in Brussel.

Interessant is hier weer de vermelding van een Hans, °Jette, fs +Steven, die in de poortersboeken van 1591-1592 wordt ingeschreven. Deze Joannes (°voor 1570) kan de vader zijn van Cornelius (X Maria Dralants). Stephanus De Dobbeleer (°voor 1550, +voor 1591, vermoedelijk afkomstig van Jette) wordt dan de nieuwe stamvader van tak 69. En mogelijk is er dan nog een verband met de Cornelius die poorter wordt in 1564-1565.

Op te merken is nog dat Norbertus drie broers had die eveneens een gezin stichten in Brussel maar niet in de poorterslijsten werden genoteerd. Huwden zij met dochters van Brusselse poorters, of was de afkomst van Hans De Dobbeleer (poorter 1591-1592) al voldoende voor hen?[16]

Brusselse De Dobbeleers?

Ondanks het feit dat verschillende families De Dobbeleer zich in Brusssel vestigden is er steeds sprake van een kort verblijf in de stad. Meestal kwamen ze van elders of verlieten ze terug de stad of sterft hun nageslacht er uit. [17]

We hebben met deze bijdrage kunnen aantonen dat binnen een zelfde familie over generaties heen, men zich in Brussel ging vestigen en er het poortersstatuut aanvroeg. Waarschijnlijk gebeurde dit om economische redenen, om er bv. een ambacht te kunnen uitoefenen. Zeker in gezinnen met meerdere zonen ging bv. de uitbating van een pachthoeve naar de oudste zoon, en trokken broers naar andere oorden. Voor de families De Dobbeleer gebeurde dit diverse keren vanuit een dorp in het Pajottenland naar Brussel. Ook het omgekeerde gebeurde waarbij nazaten van Brusselse

[15] In de poortersboeken wordt vermeld dat hij al een tijdje in het tuchthuis van Brussel werkte maar door problemen met de meester *van t voorseyde duchthuys* zijn baan dreigde te verliezen en daarom het poorterschap aanvroeg.

[16] Dit geldt ook voor Petrus De Dobbeleer X Petronella van der Elst, mogelijk een neef van Norbertus. Dat hij net zoals de drie broers van Norbertus niet in de poorterslijsten genoemd wordt, moet toch eerder te maken hebben met hun afstamming van de Brusselse poorter Hans. Het zou te toevallig zijn dat ze alle vier met een poortersdochter zouden gehuwd zijn om zo het poortersstatuut te bekomen. Een andere meer voor de hand liggende verklaring is dat ze alle vier wel in Brussel woonden, maar als gewone burger. Maar een minderheid van alle inwoners van Brussel had immers het beschermde statuut van poorter (mededeling J. Caluwaerts, 11 september 2023). Dit was ook al het geval voor de portier van het Duchthuis die al een twaalftal jaar in Brussel woonde en werkte, en pas dan poorter werd.

[17] Zo zijn er nog Jacobus De Dobbeleer (tak 49, X Bernascon), die Brussels poorter wordt in 1708. Zijn nakomelingen bekleden hoge posities in de magistratuur. Henricus De Dobbeleer (tak 63/74, X Maria Elisabeth Van Laethem) woont sinds 1782 in Brussel, zijn vrouw is van daar. Carolus De Dobbeleer (tak 69, X Barbara Van Ham) woont sinds 1778 in Brussel. Denis De Dobbeleer (°Brussel, X Anna Maria Perse) is de zoon van een nog onbekende Ludovicus De Dobbeleer. Martinus De Dobbeleer (fragment Edingen, X De Broë) zijn grootvader had in 1730 het Brussels poorterschap aangevraagd. Voor de meeste families sterft hun nageslacht in Brussel uit.

poorters terug keerden naar hun heimat om er landbouwgronden te bewerken en uit te baten. De Dobbel-Beker[18] is er in geslaagd om de meeste De Dobbeleer's uit deze regio's in verschillende stambomen tot leven te brengen. We hebben hier ook getracht om informatie uit de Brusselse poortersboeken te verwerken om tot verdere relatie tussen deze diverse stambomen te komen.

Marc Van Stappen, www.stap-brug.be, 2023

[18] Zie www.dobbel-beker.be